

Сайт „Словотвір” як джерело футбольних неологізмів

Віталій Максимчук

Національний університет „Острозька академія”, Острог – Україна
vitalii.maksymchuk@oa.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-5625-2213>

Strona internetowa „Słowotwir” jako źródło neologizmów piłkarskich

Witalij Maksymczuk

Uniwersytet Narodowy „Akademia Ostrogska”, Ostróg – Ukraina

STRESZCZENIE. Potężny rozwój technologii cyfrowych w XXI wieku wpłynął na wszystkie sfery życia człowieka, co doprowadziło do gwałtownego wzrostu językoznawstwa ludowego, ponieważ obecnie każda osoba, dzięki dostępowi do platform sieciowych i niebędąc zawodowym filologiem, może wypowiadać się na temat problemów językowych i przedstawiać własne poglądy na złożone zjawiska językowe. W artykule przeanalizowano cechy semantyczne i strukturalne neologizmów, które zostały skonstruowane przez użytkowników na stronie internetowej „Słowotwir”, oferując ukraińskie odpowiedniki zapożyczonych pojęć z dziedziny piłki nożnej. Wyróżniane są grupy innowacji, które nazywają grę w piłkę nożną, drużyny, turnieje, mecze i ich części, momenty meczu, rzuty wolne, strzelone gole, zawodników według pozycji i funkcji na boisku, korpus sędziowski, kibiców, sprzęt piłkarski i ekwipunek. Stwierdzono, że oprócz neologizmów za najbardziej udane odpowiedniki pojęć z dziedziny piłki nożnej użytkownicy uważają powszechnie używane i przestarzałe słowa, terminologię stworzoną w latach 20. XX wieku, która jednak nie weszła do powszechnego użytku.

Słowa kluczowe: zapożyczenia, językoznawstwo ludowe, neologizm, pojęcia piłki nożnej, semantyka, strona internetowa „Słowotvir”

The “Slovotvir” website as a source of football neologisms

Vitalii Maksymchuk

National University of Ostroh Academy, Ostroh – Ukraine

ABSTRACT. The powerful development of digital technologies in the 21st century has affected all spheres of human life. This has led to a surge in folk linguistics, because now any person with access to network platforms and who is not a professional philologist can comment on linguistic problems and offer their own views on complex linguistic phenomena. This article analyzes the semantic and structural features of neologisms that were constructed by users on the “Slovotvir” website, which offers Ukrainian equivalents to borrowed football concepts. The article singles out groups of innovations that name football as a game, the teams, tournaments, matches and their parts, match moments, free kicks, goals scored, players by positions and functions on the field, the refereeing corps, fans, and football equipment. It was found that in addition to neologisms, users consider commonly used and obsolete words, terminology created in the 1920s (which, however, did not enter into common use) to be the most successful equivalents to football concepts.

Keywords: borrowing, folk linguistics, neologism, football concepts, semantics, website “Slovotvir”

Потужний розвиток цифрових технологій у ХХІ ст. вплинув на всі сфери людського життя, що зумовило сплеск народної лінгвістики, адже тепер кожна людина, маючи доступ до мережевих платформ і не будучи фаховим філологом, може коментувати мовознавчі проблеми та пропонувати власні погляди на складні лінгвістичні явища. З'явилося чимало народних словників, напр., *Вікісловник*, *Вікіпедія*, *Urban Dictionary*, які може писати кожен, хто зареєструється на платформі, що породило недовіру науковців до цих ресурсів. Зважаючи на те, що впродовж сотень років українська мова перебувала під потужним впливом російської, а у ХХІ ст. зазнала англізації, народні словники почали розв'язувати пуристичні проблеми, очищуючи українську лексику від кальок і запозичень, результатом чого стало повернення давно забутих слів або створення власних відповідників до чужомовних лексем [Bereza 2015; Farion 2023; Bereza 2024].

2014 р. львівські ентузіасти (автор ідеї – Михайло Свистун) створили сайт „Словотвір” – „майданчик для пошуку, обговорення та вибору влучних відповідників до запозичених слів” (<https://slovotvir.org.ua>). Будь-який пересічний мовець може зайти на платформу через фейсбук і запропонувати власні переклади до запозичень. Автори проєкту зазначають, що „здатність до утворення нових слів – одна з характерних особливостей «живих» мов” і закликають користувачів „творити слова разом” [Про проєкт 2014]. А отже, сайт слугує майданчиком для конструювання неологізмів, а не фіксацією но-

вих слів, наявних в українській мові, і його наповнення викликає зацікавлення у фахових лінгвістів.

Ольга Кирилюк дослідила основні словотворчі форманти, продуктивні й непродуктивні способи творення неологізмів і okazіоналізмів, зафіксованих на „Словотворі” [Kyryliuk 2017]. Людмила Підкамінна проаналізувала українські відповідники до назв професій, підсумувавши, що не всі запропоновані на сайті спроби точно відображають значення і функції професії, адже їх створюють не науковці, а звичайні користувачі [Pidkaminna 2022: 10]. Олена Панченко, використовуючи матеріал платформи „Словотвір”, схарактеризувала особливості адаптації новітніх англійських запозичень до правил української мови [Panchenko 2023], а Ірма Калинич, Віталія Бойтор й Еріка Есенова звернули увагу на варіанти перекладу японського слова *kawaii* [Kalynych 2023: 149] тощо.

Однак поза увагою дослідників залишилися неологізми, створені на сайті як відповідники до футбольних лексем, хоч в Україні науковці все частіше цікавляться цим шаром лексики (див. праці Ірини Процик, Наталії Костусяк, Тетяни Єщенко, Юрія і Петра Струганців, Віталія Максимчука та ін.). У цій статті проаналізуємо семантико-структурні особливості інновацій, які сконструювали користувачі на платформі „Словотвір”, пропонуючи українські відповідники до запозичених футбольних понять, що дасть змогу комплексно описати шляхи оновлення футбольного лексикону.

Станом на січень 2025 р. на сайті зафіксовано понад 81 100 перекладів до більше ніж 12 800 запозичень. Аналіз розділу „Спорт” засвідчує, що як відповідники до іншомовних футбольних понять утворено понад 100 неологізмів. Подекуди користувачі пояснюють мотивацію власних інновацій, указуючи твірне слово або їхні семантико-стилістичні особливості. Розглянемо футбольні неологізми докладніше, об’єднавши в тематичні групи.

Назви футбольної гри. Найбільшу кількість інновацій¹ утворено, щоб замінити активно вживаний в українській мові іменник „футбол”, що походить від англ. *foot* ‘ступня, стопа, нога’ і *ball* ‘м’яч’. Як відповідники користувачі пропонують:

а) різноструктурні кальки, напр.: *ногом’яч* (Олег Пустовойт, 27.03.2015²), *стопам’яч* (БоВласне, 26.10.2015), *ступнем’яч*, *стопом’яч* (Еміль Грицище, 4.08.2021), *ногопука* (Пилип Хмара, 2.12.2020); *опука* – заст. ‘м’яч’ [Словник... 2010], *ногомет*³ (БоВласне, 17.10.2017);

¹ Під час аналізу оминаємо увагою новотвори, якими у 20-х роках ХХ ст. описували футбольні поняття, однак вони не закріпилися у футбольному дискурсі. Див. про це дисертацію Ірини Процик [Protsyk 2020].

² Тут і далі в дужках указуємо ніконім автора й дату фіксації неологізму на сайті „Словотвір”.

³ Калька з хорватської мови, пор. *nogomet*.

б) двоосновні деривати, мотивовані зазвичай дієслівно-іменниковими словосполученнями: *стопобий* (БоВласне, 17.10.2017) – ‘бий стопою’, *буцóm’яч* (Мішка Просто-собі Мішка-Яненко, 29.10.2024) – ‘буцати м’яч’, *м’ячокопень*, *м’ячобуц* (Роман Роман2, 10.02.2024) – ‘м’яча копати (буцати)’;

в) різносуфіксні віддієслівні утворення: *буцалово* (Олег Старовойт, 27.03.2015), *буцанка* (Сергій Білоног, 26.03.2017), *буцай* (Микола Ттт, 9.05.2016) – від ‘буцати’; *копіж*⁴, *кіпство*⁵ (Карл-Франц Ян Йосиф, 30.04.2020), *копанець* (Костянтин Родигін, 12.01.2016), *копня* (Путятін Редріх, 23.10.2024) – від ‘копати’; *забивайка*⁶ (Сергій Білоног, 17.10.2017) – від ‘забивати’ тощо.

За нашими спостереженнями, деякі пропонувані на сайті інновації зрідка трапляються в сучасному футбольному дискурсі, однак навряд чи це посилює їхні шанси ввійти до узуального вжитку, пор.: *Попри всі побоювання вболівальників щодо майбутнього, навряд чи ногом’яч у найближчі десятиліття втратить домінантні позиції* (football24.ua, 30.12.2019); *Кому потрібно те буцалово? Хіба москалів тролити* (kropyva.ch, 22.06.2021); *...це не футбол – це називається – КОПАНЕЦЬ (бий сильніше вперед, а там може розберуться якщо повезе)...* (gazeta.ua, 31.03.2011). Приклади речень засвідчують, що вжиті в них неологізми мають іронічне забарвлення.

Назви команд. Як відповідник до англізму *андердог* ‘команда, яка має менше шансів перемогти’ мовці пропонують суфіксальні деривати *хибар*⁷ (Artem Dudchenko, 2.04.2020) – від ‘хиба’, *поразкач* (Vadim Karavayev, 23.01.2018) – від ‘поразка’, *втрачанець* (Vadim Karavayev, 23.01.2018) – від ‘втрачати’, *несподіванець* (Тарас Вархоляк, 26.06.2021) – від ‘не сподіватися’. Також засвідчено інновацію *девжетаменко*⁸ (Kathy Lozen, 20.09.2023), мотивовану, як стверджує

⁴ Від ‘копати’ з суфіксом *-іж*, як у: *свербіж*, *грабіж*, *мятіж*, *падіж* тощо. Даю саме таке, бо багато кому ‘копанка’ здається надто простим. – *Коментар автора слова*.

⁵ Від ‘копати’ з суфіксом *-ств-о* й ікавізмом у першому складі. Даю саме таке, бо багато кому ‘копанка’ здається надто простим. – *Коментар автора слова*.

⁶ Оскільки головна ціль – забити м’яч у ворота. – *Коментар автора слова*.

⁷ Термін ‘underdog’ використовують у спортивних змаганнях для позначення слабшої сторони перед тією, що має перевагу. Антонімом слова ‘перевага’ є ‘недолік’ чи ‘хиба’. З огляду на те, що ми часто застосовуємо дієслово ‘схибив’ у ситуаціях, коли певний спортсмен чи команда не змогла досягти очікуваного результату, вважаю, що в цьому випадку ми можемо апріорі слабшу спортивну сторону називати ‘хибарем’, тому що існує більша вірогідність, що вона ‘схибить’. – *Коментар автора слова*.

⁸ Від виразу ‘де вже там нашому теляті вовка з’їсти’. Слово ‘андердог’ має показати суб’єктивне ставлення того, хто його вимовляє, чи вірить він у чийсь перемогу, а не об’єктивний опис гравця. Коли йдеться про змагання, то андердог – це не невдаха, не жертва, а учасник, який, щоб узяти гору, від початку має надолужити якусь велику різницю між собою та іншими. Тобто слово вживається ДО ТОГО, як стало відомо, хто переміг. В англійській це слово не має негативного значення і є радше доброзичливим до того, хто бореться проти сильнішого. – *Коментар автора слова*.

авторка, паремією „де вже там нашому теляті вовка з’їсти”, тобто андердогові не під силу здолати сильнішого суперника.

До іменника *аутсайдер* ‘команда, що посідає одне з останніх місць у турнірній таблиці’ зафіксовано відповідники *задопас* (Hryhorii Boiko, 21.10.2015) – від ‘пасти задніх’, *хвістень* (*хвостень*) (Ярослав Мудров, 2.08.2024) – від ‘хвіст/той, що перебуває у хвості’, *задкувач* (Пилип Хмара, 2.07.2022) – від ‘задкувати’, *відсталець*, *відставач* (Роман Роман2, 7.08.2024) – від ‘відстати, відставати’.

Назви футбольних турнірів, поєдинків і їхніх частин. Іменник *мундіаль* (ісп. *mundial* ‘світовий’) позначає чемпіонат світу з футболу, що відбувається раз на чотири роки. Оскільки цей турнір стає справжнім святом футболу, то користувачі пропонують такі українські відповідники, як *футбосвято* (Евгеній Маковский, 19.01.2015) – від ‘футбольне свято’, *копансвято* (Ratty More, 27.01.2015) – від ‘свято копаного (м’яча)’.

Замість англізма *плейоф* (*play* ‘грати’ та суфікс *off*, що означає вибування) в українському футбольному дискурсі традиційно вживають конструкцію „гра на виліт” або „гра на вибування”, пор.: *Плюс ігри на виліт не залишили шансів на осічку, тому концентрація залишалася високою* (fcdynamo.com, 11.06.2018); *У грі на виліт на один промах більше допустив Колос* (sportarena.com, 22.08.2024); *Чвертьфінал – це як зовсім інший турнір, гра на вибування, більше психологічного тиску* (uaf.ua, 29.06.2023). Однак на платформі засвідчено неологізм *погрище* (Carolina Shevtsova, 30.04.2024) – ‘те, що відбувається після гри’.

До англізмів, що означають футбольний поєдинок і його частини, мовці утворили такі відповідники: *матч* – *погуль* (Oleksandr Šymčuk, 13.01.2024) – нульсуфіксальний дериват від дієслова „погуляти”; *тайм* – *часобіг* (Мішка Просто-собі Мішка-Яненко, 25.03.2024); *овертайм* – *понадчас* (Іван Ціхоцький, 22.03.2015) – структурна калька.

Назви ігрових моментів матчу. У сучасному футбольному дискурсі активно вживають новоанглізм *сейв* (англ. *save* ‘рятувати’), що означає ‘відбивання м’яча, який летить у ворота’ [Словник... 2022: 212], пор.: ...*Лунін видав божевільний подвійний сейв, відбивши два поспіль удари Джонатана Девіда* (football24.ua, 4.10.2024); *Неймовірний сейв Трубіна. Українець не дав Барселоні забити* (sport.ua, 21.01.2025). До нього засвідчено віддієслівні синоніми, утворені нульовою суфіксацією, як-от: *спас* (Луком, 7.01.2015) – від ‘спасати’, *брон*⁹ (Путятін Редріх, 14.09.2024) – від ‘боронити’.

Виліт м’яча за межі поля традиційно називають англізмом *аут*. Проте мовці конструюють неологізми *випадень* (Володимир Шеховцов, 23.02.2017) – від ‘випасти’, *позагра* (Ярослав Мудров, 20.05.2023) – від ‘поза грою’, *зімеж*

⁹ Від ‘боронити’, але перша *о* зникла, бо у квапливій розмові її можуть ковтати. – Коментар автора слова.

(Макс Мелетень, 20.05.2023) – від ‘за межами’; пор. *за межі* ‘площі за межами футбольного поля’ [Процик 2020: 594].

До англізму *офсайд* запропоновано однослівну кальку *позагра* (Ярослав Мудрогон, 27.03.2015), утворену від прийменниково-іменникового сполучення ‘поза грою’. Як бачимо з прикладу вище, інший користувач сконструював неологізм *позагра* як відповідник до іменника *аут*, що створює небажану омонімію у футбольній терміносистемі, адже в першому випадку поза грою перебуває м’яч, вийшовши за межі поля, а в другому – футболіст, який у момент передачі опиняється ближче до чужих воріт, ніж гравці команди-суперниці.

Результативну гольову передачу у футбольному дискурсі називають словом *асист*, до якого мовці створили відповідники *співлучень*, *долучень* (Макс Мелетень, 21.11.2023), що походить від іменникового неологізму *лучень* ‘гол’ (див. нижче), дієслова *долучатися*, адже гравець, що віддає результативний пас, долучається до взяття воріт. Схожу мотивацію має юктапозит *поміч-гол* (Viktor Tesmann, 7.11.2021), оскільки асист допомагає забити гол.

Назви штрафних ударів. За нашими спостереженнями, у сучасному футбольному дискурсі замість терміна *штрафний удар* щоразу частіше вживають *карний удар*, що також було характерно для футбольної мови початку ХХ ст. [Protsyk 2020: 598], пор.: *Євген забив вирішальний м’яч, виконуючи карний удар...* (bfootball.com.ua, 27.09.2015); *Такий розвиток подій змусив „Ворсклу” ще більше розкритися, й от, за наслідком втрати концентрації під час розіграшу карного удару, ковалівці відзначилися втретє* (upl.ua, 24.04.2021); *Абубакар впевнено реалізував карний удар* (ua.tribuna.com, 25.08.2023). Мовці пропонують замінити його однослівним відповідником *карець* (Alex Zbroychenko, 3.06.2016) – від ‘карати’. Окрім того, засвідчено прикметники, утворені від історизмів, які позначали різні види штрафу, як-от: *вирний* (Andrii Andrii, 4.03.2019) – від *вира* ‘у Київській Русі – штраф за вбивство вільної людини’ [Словник... 2010]; *гривний* (Карл-Франц Ян Йосиф, 21.01.2021) – від *гривна* ‘штраф, відшкодування збитків у суді’ [Hrinchenko 1927: I, 395].

До англізму *пенальті* ‘одинадцятиметровий штрафний удар’ запропоновано неологізми-композиції *брамобій*, *брамоудар* (Луком, 9.06.2016), мотивовані словосполученнями ‘бити в браму’, ‘удар у браму’; одноосновні інновації *прекарник* (Дмитро Короткий, 22.01.2023) – від ‘карний’, *одинадцятник* (Володимир Хм, 9.07.2024) – від ‘одинадцятиметровий (удар)’; неосемантизм *покутник** (Alex Zbroychenko, 3.06.2016) – від ‘покута’; пор. *покутник* ‘той, хто відбуває покуту’ [Slovyuk... 2010].

Для **найменування забитого м’яча** в українській мові вживають англізм *гол*. Замість нього мовці пропонують використовувати віддієслівні деривати, утворені суфіксацією, переважно нульовою, напр.: *влуч* (улуч) (Карл-Франц Ян Йосиф, 23.10.2019), *влучень* (Oreksanduru, 4.04.2022), *лучень* (Макс Мелетень,

21.11.2023) – від ‘влучати (улучати)’; пор. влучати у ворота; *втрап* (*утрап*) (Карл-Франц Ян Йосиф, 23.10.2019), *трап** (Vadik Veselovsky, 23.10.2019) – від ‘втрапити (утрапити), трапити’. Відповідно, щоб замінити *автогол* ‘гол у власні ворота’, утворено іменник *самовлуч* (Кирило Чіта, 29.09.2023) – від ‘самоу влучити (у ворота)’. Зауважимо, що Ірина Фаріон, аналізуючи англізми та протианглізми в українській мові, не замінює слова *гол* українським відповідником [Farion 2023: 269–270, 642].

Назви гравців за позиціями та функціями на полі зазвичай мають узусальні відповідники в українській мові, пор.: *голкіпер* – *воротар*, *форвард* – *нападник* тощо. Однак мовці конструюють нові лексеми, кладучи в основу іншу номінативну ознаку, що призводить до з’яви неосемантизмів, напр., *голкіпер* – *рамник** (Іван Ціхоцький, 16.01.2015) – від *рамка* ‘розмовна назва футбольних воріт’; пор. *рамник* ‘робітник, який виготовляє рами’ [Slovnyk... 1977: VIII, 447]; *вирник*¹⁰ (Макс Мелетень, 3.01.2024) – від *вира* ‘діалектна назва воріт’; пор. *вирник* ‘княжий урядник України-Руси, що стягав вири’ [Ukrainska... 1958: I, 158]; *форвард* – *упередник* (*впередник*) (Карл-Франц Ян Йосиф, 4.11.2019) – від ‘уперед (вперед)’; пор. *упередник* ‘попереджувальник’ [Slovnyk... 1924–1933: 2288]; *бомбардир* – *забивач** (Ярослав Мудров, 7.11.2022) – від ‘забивати’; пор. *забивач* ‘забійник, шомпол’ [Slovnyk... 1924–1933: 1169]; *страйкер* – *забивач**, *забабахувач* (Луком, 3.01.2015) – від ‘забабахувати (м’яч у ворота)’.

Окрім того, засвідчено суфіксальні віддієслівні утворення, що позначають бомбардира – ‘найрезультативнішого гравця, який забиває багато голів у ворота противника’ [Словник... 2010], як-от: *влучник*¹¹ (Volodymyr Khlopen, 16.06.2021) – від ‘влучити’, *метник* (Volodymyr Khlopen, 16.06.2021) – від ‘метати’, *обстрілювач* (Василь Кривоніс, 30.03.2023) – від ‘обстрілювати’ тощо.

Назви суддівського корпусу. Латинізм *арбітр* в українському футбольному дискурсі вживають поряд з іменником *суддя*, щоб уникнути тавтології, напр.: *І таке буває. Німецький суддя зазнав важкої травми прямо під час матчу. Арбітр не зміг допрацювати матч до кінця* (footballhub.ua, 29.11.2023); *Україна зустрінеться з Ісландією в фінальному матчі плей-оф відбору на Євро-2024. УЄФА повідомила імена арбітрів, котрі обслуговуватимуть цей поєдинок. Головним суддею буде 41-річний Клеман Тюрпен із Франції* (ua-football.com, 24.03.2024). Мовці пропонують словотвірний синонім *судар* (Вадік Веселовський, 22.10.2019) – від ‘судити’ та неосемантизм *спірник** (Луком, 7.01.2015) – від ‘спір, сперечатися’; пор. *спірник* ‘вступник, особа, яка має права на чийсь власність’ [Slovnyk... 1924–1933: 168].

¹⁰ Як варіант, від *вира* – *ворота*, що я чув змалку. – Коментар автора слова.

¹¹ Пор.: *лучник* – *нападник* [Процик 2020: 603], *злучник* – *півсередній нападник* [Protsyk 2020: 595]. Перший іменник мотивований дієсловом *лучити* ‘цілитися в кого-, що небудь // те саме, що влучати’ [Slovnyk... 2010], а другий – *злучити* ‘те саме, що з’єднувати’ [Slovnyk... 2010].

До англізму *лайнсмен* ‘боковий суддя’ зафіксовано оригінальний од-нослівний відповідник *межовіж* (Volodymyr Khlopun, 5.03.2021), утворений від словосполучення „межовий віж”; пор. *віж* ‘присяжний пристав у справах, що підлягали судові воєвод і повітових старост; арбітр, посередник’ [Slovnyk... 2010]. Як зазначає Ірина Процик, у першій половині XX ст. бокового суддю називали *межовим*, а бокову лінію – *межею, межовою* [Protsyk 2020: 603–604].

Назви вболівальників. В українському футбольному дискурсі побутують різні номінації вболівальників – латинізм *ультрас*, італізм *тифозі*, португалізм *торсида* та ін. Зазвичай уболівальники фанатично й голосно підтримують свій клуб, люблять побешкетувати на стадіоні, нерідко воюють проти суперників. Власне, ті та інші ознаки лягли в основу неологізмів, що найменовують прихильників певної команди, як-от: а) *ультрас* – *ватагуни* (Евгеній Маковский, 19.01.2015) – від ‘ватага’; уболівальники завжди збираються у ватаги; *бойники* (Евгеній Маковский, 19.01.2015) – від ‘бій, битися’; уболівальники б’ються з прихильниками команди-суперниці; *бісани, бісури* (Евгеній Маковский, 19.01.2015) – від ‘біс, біситися’; уболівальники часто поводяться, наче божевільні (біснуваті); б) *тифозі* – *м’ячеголовий* (Seva Zloy, 13.04.2015) – ‘той, хто має голову у формі м’яча’, *кричук* (Евгеній Маковский, 19.01.2015) – ‘той, хто кричить’; в) *торсида* – *гучновболи* (Anatol, 2.04.2015) – ‘ті, що гучно вболівають’, *дружегурт* (Луком, 3.04.2015) – від ‘дружній гурт’, *вболівайка* (Anatol, 2.04.2015) – від ‘уболівати’. Як бачимо, неологізми, які називають уболівальників, мають емоційно-оцінне й почасти іронічне забарвлення, а в основі їхньої номінації лежить одна невиразна ознака, що позбавляє їх можливостей потрапити до узуального лексикону, замінивши іншомовні відповідники.

Назви футбольного спорядження й інвентарю. Традиційно усталений в українській мові англізм *бутси* (англ. *boots* ‘взуття’) мовці пропонують переосмислити й мотивувати дієсловом *буцати*, напр.: *буци* (15.11.2015, Sap Itar), *буцки* (Роман Кушнарьов, 16.11.2015), *буці*¹² (Макс Мелетень, 13.01.2024). Також засвідчено номінації, пов’язані з дієсловом *копати* та похідними від нього назвами футболу: *копанки* (Тарас Марковецький, 9.02.2018), *копанці* (Роній Ніхтенко, 14.08.2021), тобто йдеться про взуття, яким грають у копанку (копаний м’яч).

Зважаючи на те, що будь-який користувач може додати на сайт власний відповідник до запозиченого слова та/або проголосувати за пропонований варіант, проаналізуємо, чи пересічні мовці вважають створені неологізми вдалими заміниками узуальних слів (див. табл. 1)¹³.

¹² Буци, але в двійні. Ліпше, як на мене. – Коментар автора слова.

¹³ У таблиці подано тільки ті футбольні поняття, до яких користувачі пропонували неологічні відповідники. Узуальних слів, до яких не створено відповідників-неологізмів, напр., *корнер* (*кутовий, кутувий удар, ріг, кутний*), не взято до уваги.

Таблиця 1. Найвдаліші відповідники до узуальних футбольних понять

Узуальне слово	Найвдаліший відповідник ¹⁴	Автор і дата фіксації	Кількість голосів	Тип лексеми
футбол	копанка	Іван Ціхоцький, 24.12.2014	49	термінолексема 20-х рр. XX ст. [Protsyk 2020: 601]
бутси	буци	San Itar, 15.11.2015	37	неологізм
голкіпер	воротар	Іван Ціхоцький, 16.01.2015	25	загальноновживане слово
арбітр	віж	Махно Рус, 7.03.2018	15	застаріле слово (історизм)
гол	влуч (улуч)	Карл-Франц Ян Йосиф, 23.10.2019	14	неологізм
форвард	нападник	Іван Ціхоцький, 2.01.2015	14	загальноновживане слово
штрафний (удар)	карний	Василь Мур, 3.06.2016	12	термінолексема 20-х рр. XX ст. [Protsyk 2020: 598]
матч	стріча	Dmytro Strunin, 19.03.2015	10	термінолексема 20-х рр. XX ст. [Protsyk 2020: 629]
тайм	час	Tadeusz Borzyński, 8.01.2016	9	загальноновживане слово
овертайм	понадчас	Іван Ціхоцький, 22.03.2015	7	неологізм, калька
аутсайдер	невдаха	Andriy Kulyk, 22.12.2014	7	загальноновживане слово
андердог	невдаха	Луком, 5.02.2015	6	загальноновживане слово
бомбардир	влучник	Volodymyr Khlopan, 16.06.2021	6	неологізм
пенальті	карний	Андрій Шкрібляк, 19.06.2016	6	термінолексема 20-х рр. XX ст. в значенні ‘штрафний удар’ [Protsyk 2020: 598]
офсайд	позагра	Ярослав Мудрогон, 27.03.2015	5	неологізм
плей-оф	на виліт	Svitlana Panchuk, 16.01.2015	5	загальноновживане слово
автогол	самовлуч	Кирило Чіга, 29.09.2023	4	неологізм

¹⁴ Відповідник, який набрав найбільшу кількість голосів на сайті „Словотвір” (станом на січень 2025 року).

ультрас	<i>ватагуни</i>	Евгеній Маковский, 19.01.2015	4	неологізм
фол	<i>брудень</i>	Alex Zbroychenko, 3.06.2016	4	неологізм
асист	<i>результативна передача</i>	Marian Vavrynychuk, 25.09.2015	3	загальновживане словосполучення
аут	<i>замеж</i>	Макс Мелетень, 20.06.2023	3	неологізм
сейв	<i>схів</i>	Карл-Франц Ян Йосиф, 11.04.2021	3	застаріле слово
страйкер	<i>забивач</i>	Луком, 3.01.2015	3	загальновживане слово / неосемантизм
лайнсмен	<i>межовіж</i>	Volodymyr Khlopan, 5.03.2021	2	неологізм
мундіаль	<i>копансвято</i>	Ratty More, 27.01.2015	2	неологізм
тифозі	<i>крикунець</i>	Seva Zloy, 13.04.2015	2	загальновживане слово
торсида	<i>гучновболи</i>	Anatol, 2.04.2015	2	неологізм
фейр-плей	<i>чесногра</i>	Іван Ціхоцький, 16.01.2015	2	неологізм

Джерело: таблиця автора.

Як бачимо з табл. 1, з-поміж найвдаліших відповідників, за які проголошували користувачі, засвідчено не тільки неологізми, а й загальновживані та застарілі слова, термінологію, створену у 20-х рр. XX ст., що, однак, не увійшла до загального вжитку. Більшість інновацій, які мовці вважають придатними до заміни узуальних футбольних понять, сконструйовано 2015 року, коли сайт „Словотвір” перебував на етапі становлення. Найбільшу кількість голосів отримав іменниковий неологізм *буци* як переосмислення чи радше фонетичний варіант англiзму *бутси*. Інші інновації, хоч і посіли перше місце, навряд чи мають шанси увійти до узуального футбольного лексикону, адже пересічні мовці, з-поміж яких, припускаємо, є вболівальники, не вважають їх гідними відповідниками до загальновживаних лексем.

Зауважимо, що іменник *невдаха* набрав найбільшу кількість голосів як український заміник англiзмів *аутсайдер* і *андердог*. Це створює небажану омонімію футбольних понять, оскільки ці запозичення хоч і близькі за значенням, але не тотожні (див. вище).

Опрацьований матеріал засвідчує: кількість найвдаліших неологізмів переважає інші типи лексики, що підтверджує прагнення мовців оновлювати футбольну терміносистему, надаючи їй національної ідентичності.

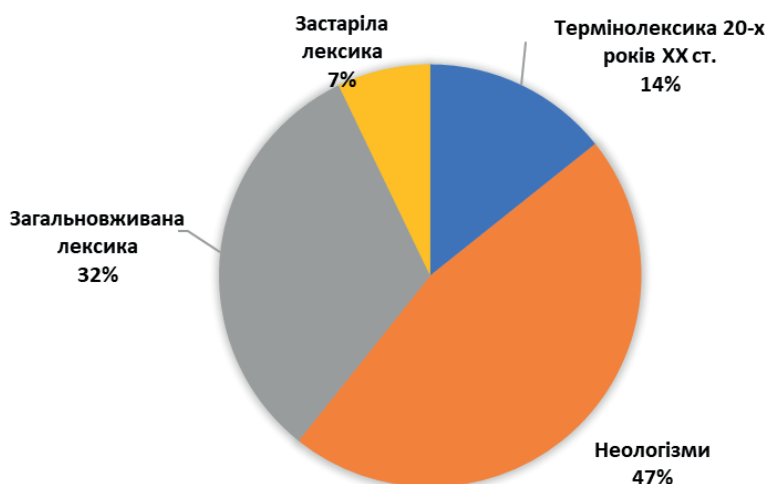

Рисунок 1. Відсоткове співвідношення найвдаліших відповідників до футбольних понять
Джерело: рисунок автора.

Як бачимо, найвдалішими відповідниками до узуальних футбольних лексем користувачі сайту „Словотвір” вважають неологізми (47%), меншою кількістю репрезентовані загальноживані слова (32%) (напр., *воротар*, *нападник*). Окрім того, спостерігаємо спроби повернути термінологіку, створену у 20-х рр. XX ст. (14%), та надати нового значення застарілим словам (7%).

Отже, сайт „Словотвір” слугує потужним майданчиком, де пересічні мовці можуть запропонувати власні відповідники до футбольних понять, зокрема створити неологізми. На платформі засвідчено інновації, що називають футбольну гру, команди, турніри, поєдинки і їхні частини, ігрові моменти матчу, штрафні удари, забиті м'ячі, гравців за позиціями та функціями на полі, суддівський корпус, уболівальників, футбольне спорядження й інвентар. Більшість неологізмів утворено за допомогою суфіксів від дієслівних основ, також зафіксовано композити, мотивовані дієслівно-іменниковими словосполученнями, та неосемантизми, які мовці конструюють, беручи за основу нову номінативну ознаку. Деякі з-поміж інновацій, на думку користувачів, є вдалим відповідниками, щоб замінити запозичені футбольні поняття, однак вони фактично позбавлені шансів увійти до узуального лексикону й витіснити вже звичні слова, оскільки мають емоційно-експресивне забарвлення і тяжіють до розмовної лексики.

Подальший аналіз сучасного інтернет-дискурсу дасть змогу простежити особливості входження/невходження до узуального словника футбольних неологізмів, зафіксованих на сайті „Словотвір”, що уможливить зрозуміти доцільність їх творення.

References

- Bereza T., *Nemoskalka. Yak ne kalkuvaty z vorozhoi odnym slovom?*, Lviv: Apriori, 2024.
- Bereza T., Zubrytska I., Zelenyi Yu., *Mova – ne kalka*, Lviv: Apriori, 2015.
- Farion I., Pomyliuko-Nedashkivska H., Bordovska A., *Anhlizmy i protyanhlizmy: 100 istorii sliv u sotsiokonteksti*, Lviv: Svichado, 2023.
- Hrinchenko B., *Slovnyk ukrainskoi movy*, red. S. Yefremov, A. Nikovskyi, t. I, Kyiv: Horno, 1927.
- Kalynych I., Boitor V., Esenova E., *Sotsiokulturni realii krain Skhidnoi Azii, yikh osoblyvosti ta pereklad ukrainskoiu movoiu*, „Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka”, 2023, vyp. 68, t. 1, s. 146–152.
- Kyryliuk O.L., *Sposoby tvorennia ukrainskykh neolohizmiv (na prykladi internet-resursu "Slovotvir")*, „Naukovi zapysky TsDPU. Seriya: Filolohichni nauky”, 2017, vyp. 151, s. 53–59.
- Panchenko O.I., *Suchasni anhlitsyzmy v movlenni ukrainsiv ta yikhni ukrainski vidpovidnyky*, „Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi”, 2023, vyp. 17, s. 208–215.
- Pidkaminna L.V., *Neolohizmy v nazvakh profesii u suchasni ukrainskii movi*, „Zakarpatski filolohichni studii”, 2022, t. 2, vyp. 24, s. 7–11.
- Pro proiekt, SlovoTVir*, 2014, <https://slovotvir.org.ua/about>
- Protsyk I.R., *Futbolna leksyka u formalnomu ta neformalnomu dyskursakh*, dys. ... doktora filol. nauk, Kyiv, 2020.
- Rosiisko-ukrainskyi slovnyk*, red. A. Krymskyi, Kyiv, 1924–1933, <https://archive.org/details/192433>
- Slovnyk novitnikh anhlizmiv*, ukl. L. Belei, A. Honcharenko, M. Kivu, I. Oleksandruk, Kyiv: Naukova dumka, 2022.
- Slovnyk ukrainskoi movy*, u 20 t., Kyiv, 2010–, <https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>
- Slovnyk ukrainskoi movy*, v 11 tomakh, red. I.K. Bilodid, t. 8, Kyiv: Naukova dumka, 1977.
- Ukrainska mala entsyklopediia*, v 16 kn., 8 t., red. Ye. Onatskyi, t. 1, kn. II, Buenos-Aires: Champion, 1958.